

Medborgarinitiativets titel

Definiera våldtäkt utifrån avsaknad av samtycke - Samtycke2018

Datering av initiativet

5.6.2018

Initiativets form

Lagförslag

Justitieministeriets ärendenummer

VN/2718/2018

Innehållet i initiativet

Strafflagen

20 kap. (24.7.1998/563)

Om sexualbrott

1 § (27.6.2014/509)

Våldtäkt

Den som utan samtycke genomför ett samlag med en annan person ska för våldtäkt dömas till fängelse i minst ett och högst sex år.

Det kan inte under följande omständigheter härledas att det funnits samtycke:

a) om den andra personen före samlaget börjar är i ett sådant tillstånd att hen inte frivilligt kan ge sitt samtycke till ifrågavarande handling eller samlag, till exempel om personen sover, är medvetslös, hens sinnestillstånd har förändrats som följd av till exempel medicinering, droger, funktionshinder, eller om personen befinner sig i ett tillstånd av rädsla på ett sådant sätt att hens förmåga att yttra sin vilja har försvagats.

b) om samtycket har uttryckts i ord eller beteende av någon annan person än hen själv

c) om gärningsmannen missbrukar sin förtroende-, auktoritets- eller maktposition

d) om personen har uttryckt i ord eller med sina handlingar att hen inte samtycker till samlag

e) om personen, som har deltagit i samlag, med samtycke senare uttrycker i antingen ord eller med sitt beteende att hen inte längre vill delta i det

f) om personen finner sig i samlag som en följd av tvång, våld eller annat hot, som riktas mot hen eller en tredje person.

g) om samlaget fullföljs på ett annat sätt än personen har förstått att hen gett sitt samtycke till.

h) om offret för handlingen är ett barn under aderton år. En handling som inte inkräktar på personens sexuella självbestämmanderätt och där det inte är stor skillnad i parternas ålder i såväl psykisk som fysisk mognad, anses i dylika fall inte som våldtäkt.

i) om omständigheterna av annat skäl är sådana att det är uppenbart att personen inte förmår utforma eller uttrycka sitt samtycke.

För våldtäkt ska också den dömas som utför dådet grovt likgiltig till frånvaro av samtycke från den andra parten. Med stöd av detta ska gärningsmannen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Försök är straffbart

2 § (27.6.2014/509)

Grov våldtäkt

Om vid våldtäkt

- 1) någon orsakas svår kroppsskada, allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge,
- 2) brottet begås av flera eller genom brottet orsakas synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande,
- 3) brottet begås mot ett barn som är under arton år,
- 4) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt eller
- 5) används skjut- eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel eller annars hotas med allvarligt våld,

ska gärningsmannen för grov våldtäkt dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

3 § (27.6.2014/509)

3 § har upphävts genom L 27.6.2014/509.

4 § (24.7.1998/563)

Tvingande till sexuell handling

Den som utan den andras samtycke tvingar en annan att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling än en sådan som avses i 1 § och handlingen väsentligen kränker den andras sexuella självbestämmanderätt, skall för tvingande till sexuell handling dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

För tvingande till sexuell handling ska också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, handikapp, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, förmår honom eller henne att företa en i 1 mom. avsedd sexuell handling eller att underkasta sig en sådan handling och denna handling väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt. (13.5.2011/495)

Försök är straffbart.

5 § (24.7.1998/563)

5 § upphävs

Motiveringar

Ändringar i lagstiftning och definitioner av brott i medborgarinitiativet

En central uppgift för strafflagens 20 kapitel är att skydda individens sexuella självbestämmanderätt. Ett samtycke till samlag eller sexuell handling som ges av fri vilja är avgörande för skyddet av den sexuella självbestämmanderätten. Nu gällande strafflagen definierar våldtäkt endast genom användande av eller hot om våld.

Strafflagens 20 kap 1 § 2 moment är problematiskt med avseende på individens sexuella självbestämmanderätt. Om våldtäkt begås utan våld eller hot om våld mot person, förutsätts i detta moment att offret inte kan försvara sig eller uttrycka sin vilja. I praktiken betyder det att offret måste vara drogad, sovande eller annars oförmögen att agera. Om offret däremot har någon funktionsförmåga kvar, kan hen förutsättas att försvara sig enligt nuvarande definition. Enligt momentet kan en oförmåga till självförsvar eller till uttryckande av vilja orsakas av rädsla, men lagen borde göras klarare så att samlag utan samtycke alltid skall ses som våldtäkt.

I medborgarinitiativet har frånvaro av samtycke gjorts avgörande för definitionen av våldtäkt. Däröver har det i medborgarinitiativet skrivits kriterium för när samtycke inte gäller.

Momentet om sexuellt utnyttjande (5§) har i medborgarinitiativet tagits bort, eftersom samlag genom utnyttjande av ställning eller beroendeförhållande alltid skall straffas som våldtäkt. Innehållet i strafflagens 20 kapitel 5 § har beaktats i medborgarinitiativets ändringar till 1 §.

Momentet om grov likgiltighet garanterar att dådet är straffbart då gärningsmannen inte har frågat om samtycke, har förhållit sig likgiltigt till uppenbar oklarhet kring samtycke eller hade haft orsak att misstänka att motparten ingår samlag utan samtycke. Momentet skulle tydliggöra att ansvaret att utreda samtycke föreligger entydigt förövaren. Detta skulle även sänka tröskeln för anmälning. Ett moment för grov likgiltighet gäller redan i t.ex. Irland och Norge.

Motiveringar i detalj

Sexuell självbestämmanderätt är en grundläggande mänsklig rättighet som gäller alla, oavsett kön, ålder, sexuell läggning eller andra omständigheter. Våldtäkt är en handling där offret inte gett samtycke till samlag.

Med samtycke avses ett i frivillighet grundat konsensus eller en överenskommelse om deltagande i sexuell handling eller samlag. Frånvaro av motstånd från en part i samlag eller från den som utsätts för en sexuell handling innebär inte samtycke.

Om avsaknaden av samtycke görs till ett centralt kriterium i brottsbestämmelsen för våldtäkt, innebär det att alla fall där offret inte kunnat ge samtycke till den sexuella handlingen måste anses som våldtäkt.

En lagändring som bottnar i ett samtyckeskriterium klargör lagens syfte och mål: brott mot den sexuella självbestämmanderätten är straffbara i sig själv, och inte bara i anknytning till misshandel eller vid hot om misshandel.

Varje individ har rätt att fritt bestämma om sin kropp och sin sexualitet, och den föreslagna lagändringen styrker detta.

I nuläget kan målsägandes muntliga motstånd, planerad passivitet för att minimera personlig skada och kroppsspråk som visar motstånd mot sexuell handling, tolkas som otillräckligt motstånd.

Enligt en undersökning gjord av Karolinska Institutet i Stockholm paralyseras 70% av våldtäktsutsatta så att de blir oförmögna att röra sig, och framförallt göra motstånd mot våldtäkten. Inom medicinsk vetenskap kallas fenomenet ”tonic immobility”.

Finska domstolar har svårt att skilja på äkta sexuellt samtycke och underkastelse, lamslagning av rädsla eller strategisk passivitet som offret visar för att undgå ytterligare skada.

Trovärdigheten för målsägandens berättelse liksom frågan om samtycke finns till handa får inte härledas ifrån målsägandes tidigare sexuella beteende eller sexuella anseende.

Sexuellt våld föregås ofta av en situation med maktobalans som gör det omöjligt att bilda och uttrycka en sann fri vilja.

Våld, hot om våld och motstånd från offrets sida som kännetecken för våldtäkt försvårar offrets rättssäkerhet. Om sexualbrottslagstiftningen förnyas, kan den processuella rättvisan säkras.

Enligt nu gällande lag är det målsägandens ansvar att göra motstånd. Att definiera våldtäkt utifrån avsaknad av samtycke är ett steg närmare sexuell självbestämmanderätt, men momentet om grov likgiltighet gör det tydligt att ansvaret ligger enbart hos förövaren. Momentet skulle sannolikt sänka tröskeln för anmälning och ge en signal som påverkar den allmänna attityden till sexuell självbestämmanderätt.

Enligt CEDAW-kommittén, som övervakar efterlevnaden av FN:s kvinnokonvention, borde Finland avlägsna lagkravet enligt vilket sexuella övergrepp endast utförs med våld eller under hot om våld.

CEDAW-kommittén uppmanar Finland att definiera sexualbrott utifrån avsaknaden av samtycke. I CEDAW-kommitténs allmänna rekommendation som trädde i kraft hösten 2017, är avsaknaden av samtycke också det centrala kriteriet för våldtäkt.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (den s.k. Istanbulkonventionen) som Finland ratificerat, förpliktigar Finland att revidera kriteriet för våldtäkt i strafflagen.

Strafflagen bör ändras så att dess kriterier för våldtäkt är i enlighet med Istanbulkonventionen.

Europadomstolen, Internationella brottmålsdomstolen och Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet har framhållit en definition av våldtäkt som grundar sig på frånvaro av samtycke. Våldtäkt definieras redan nu genom samtycke i Belgien, Cypern, Irland, Luxemburg, Storbritannien, Tyskland, Island och Sverige.

Ekonomiskt bidrag för initiativet

Inget

Insamlingskanaler för stödförklaringar

- Medborgarinitiativ.fi
- Blanketter

Sammanlagt antal stödförklaringar som hittills har samlats in genom andra kanaler

Insamlarens uppskattning: **428** st.

Länkar till andra webbplatser

- [Samtycke2018-kampanjens webbsidor](#)
- [Strafflagen](#)

Ansvarspersoner

Initiativtagare

Iiris Suomela

Hanna-Marilla Zidan

Företrädare

Iiris Suomela

Hanna-Marilla Zidan

Ersättare

Sini Al-Musawi